

АКТИВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ДЕРЖАВНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ БАНКУ РОЗВИТКУ

У статті розглянуто світовий досвід використання банку розвитку. Виявлено взаємозв'язок між банком розвитку та іншими суб'єктами інвестиційної діяльності. Запропоновано напрями вдосконалення процесів державного інвестиційного кредитування із використанням банку розвитку.

Ключові слова: банк розвитку, державне інвестиційне кредитування, інвестиційний проект, комерційний банк.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки важливою та актуальною проблемою є активізація процесів державного інвестиційного кредитування. Одним із напрямів активізації державного кредитування є використання банку розвитку. Зарубіжний досвід засвідчив, що як у кризовий період, так і після нього провідна роль у державній фінансовій підтримці економіки належить банку розвитку. Так, наприклад, у Польщі є Банк національного господарства, який виступає сполучним елементом, що співпрацює з державними цільовими фондами Польщі та фондами Європейського Союзу з метою фінансування пріоритетних галузей економіки та соціально важливих проектів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам активізації державного інвестиційного кредитування та дослідженню діяльності банків розвитку присвячено чимало наукових праць багатьох учених, а саме: С. Мочерного, В. Оспішевої, В. Шкадюка, М. Микова, С. Захаріна, С. Хорошева, В. Пашковського, К. Кукліка, Т. Майорової, Т. Мединської та багатьох інших. Найвні дослідження науковців у цьому напрямі присвячено переважно виявленню іноземного досвіду використання банку розвитку для розвитку економіки. При цьому дослідженню ролі банку розвитку у активізації процесів державного інвестиційного кредитування в цілому приділено недостатньо уваги. Саме тому, вважаємо за доцільне продовження дослідження впливу банку розвитку на процеси державного інвестиційного кредитування з метою пошуку шляхів удосконалення державної інвестиційної політики.

Виклад основного матеріалу. Перспективою соціально-економічного розвитку будь-якої країни в сучасних посткризових умовах є ефективне використання державного інвестиційного кредиту для впровадження масштабних стратегічно важливих проектів, що є неодмінною умовою на шляху якісно нових трансформаційних змін економіки. Під державним інвестиційним кредитом (ДІК) ми розглядаємо сукупність економічних взаємовідносин між державою як кредитором та фізичними і юридичними особами – позичальниками з приводу фінансування інвестиційних та інноваційних проектів, пільгового та споживчого фінансування державою пріоритетних базових галузей економіки для досягнення економічного чи соціального ефекту.

Державний банк розвитку – спеціалізована державна фінансово-кредитна установа, що створюється урядом або функціонує на основі державних гарантій. Метою діяльності будь-якого банку розвитку є підтримка довгострокового

фінансування пріоритетних проєктів, що сприяють розвитку економіки та вирішенню соціальних завдань [1, с. 67–68].

Як свідчить досвід зарубіжних країн, реалізації масштабних завдань модернізації економіки і підвищенні темпів її зростання сприяють державні банки розвитку [2, с. 49–51]. Так, у Німеччині існує Банк реконструкції і розвитку Німеччини (KfW), у Мексиці – Національна фінансова корпорація (NAFIN), у Китаї – Державний банк розвитку (CDB), у Бразилії – Національний банк економічного і соціального розвитку (BNDES), у Чилі – Корпорація розвитку (CORFO), у Перу – Фінансова корпорація розвитку (COFIDE), у Колумбії – Інститут промислового розвитку.

За словами М. Микова, у повоєнній Японії (середина 1950-х – початок 1970-х рр.), коли увага держави була зосереджена на кредитуванні пріоритетних галузей економіки, важлива роль відводилась Банку Японії, що провадив рефінансування фінансово-кредитних інститутів [3]. Саме Банк розвитку Японії забезпечив швидке економічне зростання, здійснюючи рефінансування фінансово-кредитних інститутів та запровадивши заходи підвищення контролю за кредитами. Зазначимо, що в повоєнній Японії, кредитування пріоритетних галузей економіки здійснювалося відповідно до поділу цих кредитів за ступенем важливості у системі державних пріоритетів кредитування.

Банк розвитку, як і комерційні банки, надає кошти суб'єктам господарювання відповідно до принципів платності та зворотності. Державні банки розвитку займаються фінансуванням інвестиційних проєктів, створюють умови для залучення вітчизняних та іноземних інвестиційних ресурсів до фінансування пріоритетних проєктів і програм, надають додаткові гарантії щодо комерційних кредитів з підвищеним ступенем ризику та надають пільгові кредити суб'єктам господарювання відповідно до державних програм. Проте це далеко не всі функції банків розвитку. Так, наприклад, «Внешэкономбанк», будучи державним банком розвитку Росії, зберіг за собою функції державної управляючої компанії пенсійними накопиченнями та функцію з обслуговування державного зовнішнього боргу [4].

Особливістю системи державного інвестиційного кредитування в Польщі, на нашу думку, є те, що головну роль у цій системі відіграє Bank gospodarstwa krajowego (BGK) [5], тобто Банк народного господарства, що є державним банком розвитку і підпорядковується міністерству фінансів Польщі. Моніторинг діяльності банку здійснює польський орган фінансового нагляду (Komisja Nadzoru Finansowego (KNF)). Місією BGK є підтримка урядових соціальних і економічних програм, а також регіональних урядових програм розвитку (використання фондів ЄС та міжнародних фінансових інститутів з метою реалізації державних програм, розвиток інфраструктури, а також розвиток малого і середнього бізнесу) [5].

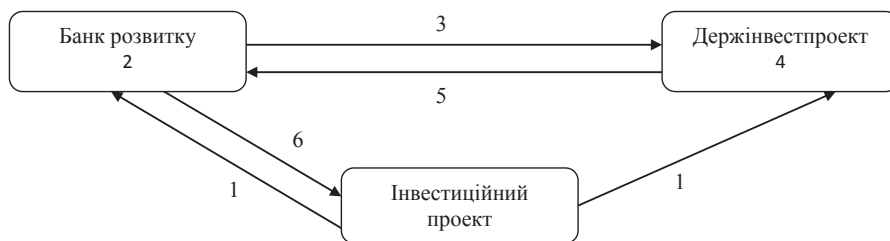
На сьогодні банки розвитку зберігають своє значення у вирішенні структурних проблем економіки. Не можна не погодитися з Я. Жалілом стосовно того, що основу діяльності державного банку розвитку має становити розробка «бюджету розвитку», покликаною концентрувати та перерозподіляти бюджетні інвестиційні ресурси [6, с. 265–266].

Варто відзначити, що діяльність банку розвитку у країнах з розвинутою грошово-кредитною системою спрямована на створення сприятливих умов доступу економічних суб'єктів до комерційних кредитів [1, с. 67–68]. Значно ширше коло функцій виконують банки розвитку у країнах, які розвиваються, а саме: сприяння становленню і розвитку базових галузей промисловості шляхом повного або часткового фінансування проєктів, надання експортних кредитів та їх страхування від комерційних та політичних ризиків.

Незважаючи на світовий досвід ефективного використання банків розвитку, питання створення такого банку в Україні досі залишається невирішеним.

На нашу думку, причиною цього є значна потреба у бюджетних фінансових ресурсах, необхідних для створення такого банку. Зазначимо, що створення банку розвитку передбачається у рамках інвестиційної реформи 2011 р., але досі це питання вирішити не вдалося. Як зазначає М. Азаров, у 2013 р. це питання буде вирішено, оскільки створення в Україні Банку реконструкції та розвитку є надзвичайно актуальним завданням [7]. Незважаючи на попереднє рішення уряду щодо створення банку розвитку на базі УБРР, власником істотної участі в якому є Державна інвестиційна компанія (99,9945%), на цей момент банк не виконує всіх функцій банку розвитку. Причиною цього, на нашу думку, є наявність в УБРР значної кількості клієнтів як фізичних, так і юридичних осіб, що і ускладнює швидко перекваліфікацію банку до виконання всіх функцій банку розвитку.

Проте в силу нестачі бюджетних ресурсів створення банку розвитку в Україні на базі УБРР може стати оптимальним рішенням цього питання. Крім того, обов'язки із банківського обслуговування Держінвестпроекту можливо повністю покласти на банк розвитку (рис. 1).

1 – пакет документів щодо інвестиційного проекту подається позичальником до банку розвитку та до Держінвестпроекту; 2 – банк розвитку проводить оцінку проекту, перевіряє та консультує щодо документації по проекту; 3 – банк розвитку передає Держінвестпроекту висновок про економічну доцільність та соціальну ефективність проекту; 4 – Держінвестпроект за допомогою механізму персонального супроводу стратегічних інвесторів «Єдине вікно» та шляхом поширення інформації про проект залучає інвесторів до фінансування проекту і приймає рішення про можливість співфінансування проекту; 5 – повідомлення банку розвитку про прийняте рішення щодо реалізації проекту; 6 – відповідно до прийнятого рішення, банк розвитку обслуговує інвестиційний проект, або здійснює співфінансування на умовах державно-приватного партнерства.

Рис. 1. Механізм взаємодії банку розвитку та Держінвестпроекту в процесі впровадження інвестиційного проекту

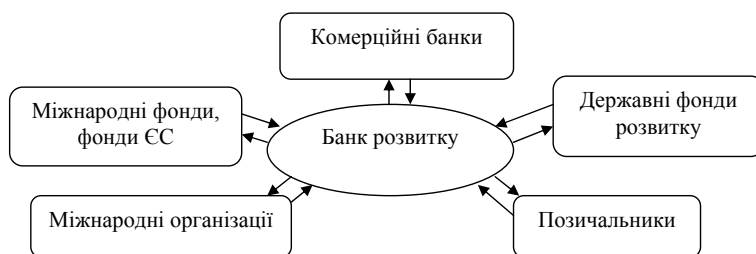
Джерело: складено автором.

Таким чином, банк розвитку проводитиме аналіз проектної документації на відповідність чинному законодавству, техніко-економічних обґрунтувань проектів, визначатиме можливі соціально-економічні ефекти від реалізації проектів. На основі отриманого висновку Держінвестпроект зможе оцінити важливість реалізації певного проекту для економіки і прийняти рішення про доцільність залучення приватних інвесторів до державного інвестиційного кредитування.

Суб'єкт інвестиційної діяльності, який розробив проектну документацію відповідно до Порядку розроблення інвестиційного проекту, для реалізації якого може надаватися державна підтримка [8], зобов'язаний подавати цю документацію одночасно Держінвестпроекту та банку розвитку. Це, у свою чергу, дозволить скоротити термін розгляду проектної документації, оскільки поки

Держінвестпроект визначатиме важливість реалізації проекту для розвитку економіки, банк розвитку встигне проаналізувати основні показники за проектом, а саме термін окупності, чисту приведену вартість, внутрішню норму доходності, індекс рентабельності тощо, та сформулювати висновок про проект для Держінвестпроекту.

На нашу думку, створення банку розвитку в Україні стане вагомим кроком у напрямі активізації процесів державного інвестиційного кредитування (ДІК). Як засвідчує світовий досвід, банки розвитку можуть успішно кредитувати не лише юридичних осіб, а й фізичних. Зважаючи на те, що в Україні поширеними формами державного інвестиційного кредитування є кредитування фермерських господарств, кредитування молодих сімей на будівництво та реконструкцію житла, кредитування здобуття освіти, банк розвитку може стати сполучним елементом між міжнародними фондами та організаціями, державними цільовими фондами України, комерційними банками та позичальниками (рис. 2).

Рис. 2. Взаємозв'язок між банком розвитку та іншими суб'єктами інвестиційної діяльності

Джерело: складено автором.

Загальновідомою у світі є практика залучення банком розвитку пільгових кредитів від міжнародних організацій та фондів для вирішення соціальних завдань (наприклад, пільгове кредитування населення) та реалізації пріоритетних інвестиційних проектів. У зв'язку із нестачею бюджетних ресурсів для вирішення соціально-економічних завдань частину кредитних ресурсів, які отримує Україна від міжнародних фондів та організацій, на нашу думку, варто перерозподіляти за допомогою банку розвитку.

Зазначимо, що із державного бюджету щорічно виділяються кредити відомствам і міністерствам, які, у свою чергу, за рахунок цих кредитних коштів здійснюють державне кредитування фізичних та юридичних осіб в Україні. На нашу думку, ці кредити варто спрямовувати безпосередньо у державні цільові фонди, з яких банк розвитку зможе отримувати ресурси для кредитування відповідних позичальників, що мають право на отримання державного інвестиційного кредиту. Крім того, доцільним, буде залучення в окремих випадках комерційних банків до процесу державного інвестиційного кредитування (рис. 3).

З метою раціонального використання бюджетних коштів та для активізації банківської діяльності в Україні при державному інвестиційному кредитуванні банк розвитку міг би приймати рішення про кредитування за рахунок власних ресурсів або залучення комерційного банку. Механізм здійснення ДІК із залученням банку розвитку, на нашу думку, має передбачати такі етапи:

1. Один раз на тиждень БР виставляє на аукціон кредитні пропозиції із зазначенням максимальної кредитної ставки за кредитами.

2. Комерційні банки надсилають власні пропозиції кредитної ставки за відповідним кредитом чи групою кредитів, яку вони згодні профінансувати.

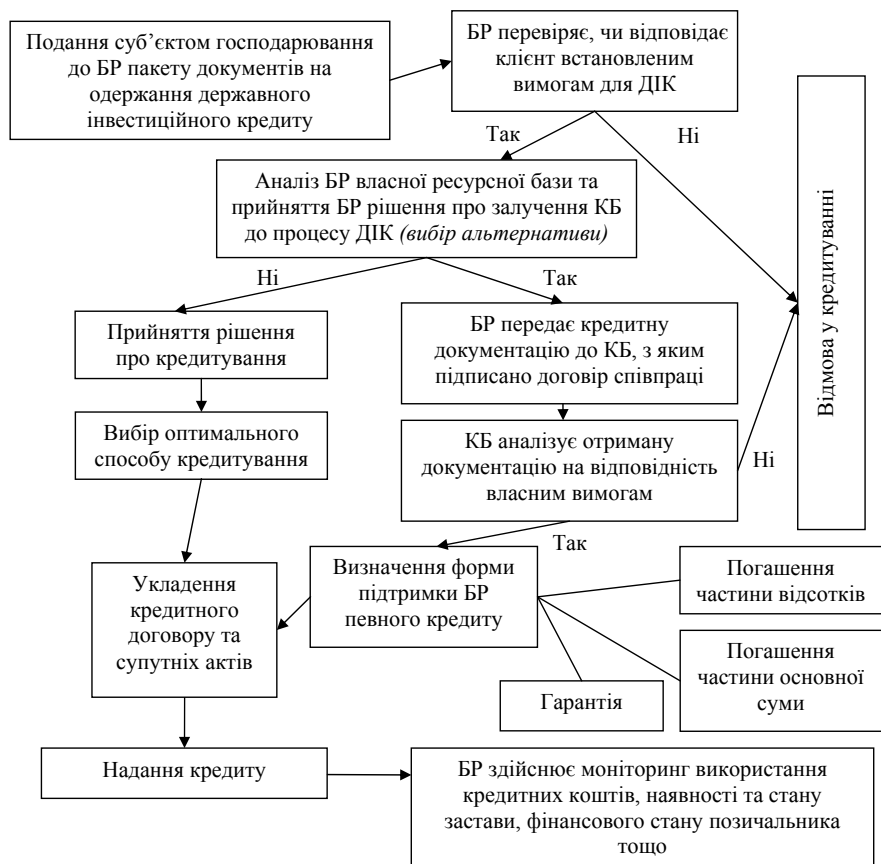

Рис. 3. Алгоритм державного інвестиційного кредитування банком розвитку

Джерело: складено автором.

3. Банк розвитку обирає ті комерційні банки, що запропонували найдешевші кредитні ресурси (найнижча відсоткова ставка) і підписує з ними договори співпраці.

4. Банк розвитку передає пакет кредитних документів відповідному комерційному банку.

5. Комерційний банк аналізує одержану кредитну документацію та повідомляє БР про власне рішення щодо кредитування.

Проте оскільки мова йде про пільгові кредити, то банк розвитку залежно від виду ДІК буде визначати форму підтримки кредиту, наданого комерційним банком, наприклад, погашення всіх або частини відсотків за кредитом, погашення частини основної суми боргу чи надання власної гарантії повернення позичальником певного кредиту чи відсотків за користування ним.

Якщо ж банк розвитку вважатиме за доцільне кредитування певних проектів за рахунок власних ресурсів, то, на нашу думку, в такому випадку, необхідним буде пошук оптимального рішення щодо розподілу ресурсів між інвестиційними проектами. Незважаючи на пільговий характер та соціальну спрямованість деяких проектів, вибір оптимального розподілу фінансових ресурсів між ними все ж повинен ґрунтуватися на оцінці максимально можливого сумарного доходу від реалізації цих проектів.

Висновки. Таким чином, на основі вищеподаної інформації зазначимо, що для активізації процесів державного інвестиційного кредитування в Україні необхідно створити повноцінний банк розвитку для обслуговування інвестиційних проектів, важливих для економіки. Крім того, потребує вирішення проблема нестачі фінансових ресурсів для державного кредитування. Досвід Росії засвідчує, що потрібні фінансові ресурси можна успішно залучати від іноземних приватних інвесторів, проте, це вимагає створення сприятливого інвестиційного клімату та чіткого нормативно-правового забезпечення інвестиційної діяльності, а також політичної стабільності у країні. Крім того, залучення комерційних банків до державного інвестиційного кредитування банком розвитку сприятиме активізації банківської діяльності в Україні та дозволить значно збільшити обсяги державного інвестиційного кредитування.

Список використаної літератури

1. Шкадюк В.Б. Світовий досвід діяльності державних банків розвитку: висновки для України / В.Б. Шкадюк // Економіка та держава. – 2009. – № 10. – С. 65–68.
2. Захарін С. Фінансові інструменти активізації інвестиційної та інноваційної діяльності / С. Захарін // Економіка України. – 2010. – № 12. – С. 48–54.
3. Микова М.С. Банківське інвестиційне кредитування юридичних осіб в Україні / М.С. Микова // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 5. – С. 214–215.
4. Государственная корпорация «Банк развития и внешнеэкономической деятельности (Внешэкономбанк)» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://veb.ru/about/>
5. Bank gospodarstwa krajowego (BGK) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bgk.com.pl/>
6. Жаліло Я.А. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика: монографія / Я.А. Жаліло. – К.: НІСД, 2003. – 368 с.
7. Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245951088&cat_id=244276429
8. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження порядку розроблення інвестиційного проекту, для реалізації якого може надаватися державна підтримка» від 19.06.2012 р. № 724 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1309-12>

В статье рассмотрен мировой опыт использования банка развития. Выявлена взаимосвязь между банком развития и другими субъектами инвестиционной деятельности. Предложены направления совершенствования процессов государственного инвестиционного кредитования с использованием банка развития.

Ключевые слова: банк развития, государственное инвестиционное кредитование, инвестиционный проект, коммерческий банк.

This paper examines the international experience of using Development Bank. Relationship between Development Bank and other subjects of investment activities were investigated. The main directions of improving the processes of state investment lending by Development Bank were offered.

Key words: Development Bank, state investment lending, investment project, a commercial bank.

Одержано 21.01.2013.